

BİOLOGİYA VƏ AQRAR ELMLƏRİ

UOT:57.

QARĞIDALI BİTKİSİNİN ZƏRƏRVERİCİLƏRİ VƏ ONLARLA MÜBARİZƏ TƏDBİRLƏRİ

Prof: Qurbanov Firuddin Hacı oğlu, b.e.i. Məmmədova Solmaz İsfəndiyar qızı
b.e.i.: Əhmədov Altay Avtandil oğlu
Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti

Xülasə: Qardağalı bitkisinin zərərvericiləri növ tərkibi müxtəlifdir. Bu növlərin hamısını qarğıdalının xüsusiyyətlənmiş zərərvericiləri adlandırmaq olmaz.

Növ tərkibi müxtəlif olduğuna görə bunların bitkiyə vurduqları zədələrdə müxtəlifdir.

Zərərvericilərdən-

1. Qarğıdalı peyin böcəyi (Pentodon idiota Hr. B.s.t.) Cofcophthera.

2. İsveç milçəyi – (Oscinella frith) Dipthera.

3. Anbar zərərvericiləri – dən çüvəsi, hörümçəkkimilər, həşəratlar, kəpənəklər, quşlar, mənənə kimilər, siçankimilərə aiddir. Qarğıdalı peyin böcəyi gəmiş yayılaraq qarğıdalının cıkərtilərində böyük zərər vurur.

Aprel ayından etibarən onlar qışlamayı bitirir və yer səthi üzərində çıxırlar. Bu zərərverici qarğıdalıdan əlavə çüğündür, qünəbaxan, qarpızə, üzüm tənəkləri və başqa bitkiləri də zədələyir.

Aprel ayında böcəklər qışlamadan çıxaraq fəaliyyətə başlayırlar. Böcəyin uzunluğu 15-20mm-dir.

Yayın ortasında böcəklər cütləşirlər mayalanmış yumurta qoyurlar.

Böcək iki ildə 1 nəsil verir.

İsveç milçəyi – (Oscinella frith-li) – (Diptera)r və s aiddir.

Anbar zərərvericiləri – dən çüvəsi, hörümçəkkimilər, həşəratlar, kəpənəklər, quşlar, mənənəkimilər və s. aiddir.

Bu zərərvericilərə qarşı mübarizə üçün davamlı sortlar əkilməlidir.

Süfrələr çıxmağa başladıqda Desis preparatı ilə ciləmə aparılır.

Qarğıdalı imkan daxilində tez və qısa müddətdə yığılmalıdır.

Açar sözlər: bitki, qarğıdalı, zərərverici, peyin böcəyi, sərt qanadlılar, mənənə, fəsil, isveç milçəyi, dən çüvəsi, kəpənək

Ключевые слова: вредители, растение, кукуруза, упругие крылья, сезон, шведская муха, бабочка

Key words: plant, zea moes, parazits, resilient wings, the season, Swedish miet, butterfly, corn, Loring, manure beetle,

Qarğıdalı bitkisinin zərərvericilərinin növ tərkibi müxtəlifdir. Bu növlərin hamısının qarğıdalının xüsusiyyətlənmiş zərərvericiləri adlandırmaq olmaz. Növ tərkibi müxtəlif olduğuna görə bunların bitkiyə vurduqları zədələr də müxtəlifdir.

Zərərvericilərdən-

1. Qarğıdalı peyin böcəyi (Pentodon idiota Hr. B.s.t.) Coleopthera.

2. İsveç milçəyi – (Oscinella frith) Dipthera.

3. Anbar zərərvericiləri – dən cüvəsi hörümçəkkimilər, həşaratlar, kəpənəklər. Quşlar, mənənə kimilər, siçankimilərə aiddir.

Qardağalı bitkisinin zərərvericiləri növ tərkibinə görə olduqca müxtəlifdir ona görə bunların bitkiyə vurduqları zədələr də müxtəlifdir.

Qardağalı peyin böcəyi geniş yayılaraq qarğıdalının cücərtilərində böyük zərər vurur.

Bu zərərverici qarğıdalıdan əlavə çuğundur, günəbaxan, qarpız, üzüm tənəkləri və başqa bitkiləri də zədələyir.

Böcəklər gecə həyat tərzini keçirirlər.

Aprel ayından etibarən böcəklər qışlamayı bitirir və torpağın səthi üzərində çıxırlar.

Qardağalı peyin böcəyi iki ildə bir nəsil verir.

Qarğıdalı peyin böcəyi – böcəyin uzunluğu 15-25 mm-dir.

Qarğıdalı peyin böcəyi geniş yayılaraq qarğıdalının çiçəklərinə böyük zərər vurur.

Bu zərərverici qarğıdalıdan əlavə çuğundur, günəbaxan, qarpız, üzüm tənəkləri və başqa bitkiləri də zədələyir.

Aprel ayından etibarən onlar qışlamayı bitirir və yer səthi üzərinə çıxırlar. Böcəklər gecə həyat tərzini keçirirlər, cavan cücərtiləri gəmirir, gündüzlər isə kəsəklər və torpaq altında gizlənir.

Böcəklər əsasən kök boğazını, gövdəni gəmirir və nəticədə gövdədə dərin oyuqlar əmələ gətirir. Bu zaman soğan cücərtiləri tamamilə yeyilir.

Zədələnmiş bitkilər əvvəlcə soluxur sonradan quruyur və yıxılır.

İsvec milçəyi – (oscinella frilth)

- Diptera ikiqanandlılar dəstəsinin taxıl milçəkləri fəsiləsinə mənsubdur.

Yumurtadan çıxan sürfələr bitki gövdəsinin daxlinə girir. Onlar yarpağın mərkəzi hissəsini qəmirir. Bunun nəticəsində yarpaq soluxur, saralır və sünbül başlanğıcı zədələnir. Bəzi sortlar zərərvericiyə müqavimət göstərə bilir və xeyli miqdarda əlavə yan gövdələr verir.

Qardağalı bitkisinin anbar Dən qüvəsi zərərvericiləri-hörümçək kimilər həşaratlar, kəpənəklər, quşlar, məməlilər, siçan kimilər aiddir.

Qardağalı bitkisinin zərərvericilərini öyrənib onlara qarşı mübarizə tədbirləri işləyib hazırlamaq vacibdir.

Zərərvericiləri vaxtında müşahidə edib mübarizə aparılmasa yüksək məhsul əldə etmək olmaz, ona görə də bunları öyrənib vaxtında qarşısı alınmalıdır.

Zədələnmə nəticəsində sahələrdə xal-xal boş yerlər qalır. Əgər zədələnmə cücərtilərin seyrələnməsindən sonra baş verirsə bu əkin üçün daha təhlükəlidir.

Mübarizə tədbirləri:

1. Əvvəlcə inkişafını bitirməyən sürfələri və qışlayan böcəkləri məhv etmək üçün dərin dondurma sumu aparmaq lazımdır.

2. Çərgələr arasında kultivasiya kətmənlə aparılmalıdır.

3. Böcəklər zədələnmiş bitkilərin yanından əl ilə yığılmalıdır.

4. Cücərtilər daxildən təsir edən preparatların biri ilə dərmanlanmalıdır.

İsvec milçəyi – (Oscinella frith-li) iki qan aadlılar – (Diptera) dəstəsinin taxıl milçəkləri (Chloropidal) fəsiləsinə mənsubdur.

Yetkin fərd 1,2-2 mm böyüklükdə olub bədənini qara rəngdədir və metal parıltısına malikdir. Bığcıqları 3 bükümlüdür.

Yumurtası silindrvari olub uzunluğu 0,6 mm-dir. Sürfəsi ağ rəngdədir, ön və dal hissəsi xeyli nazikdir.

Yalançı barama qonur qəhvəyi rəngdədir.

Yumurtadan çıxan sürfələr bitki gövdələrinin daxilinə girir. Onlar mərkəzi yarpağı gəmirir. Bunun nəticəsində yarpaq soluxur, saralır və sünbül başlanğıcı zədələnir. Sürfənin və yalançı baramanın inkişaf dövründə daxilinə gedir.

Zəif kollanmış bitkilər zərərvericiyə müqavimət göstərə bilmir və məhv olur. Yaxşı kollanmış bitkilər məhv olmur, məhv olmuş gövdələrin yerinə yeni əlavə gövdələr verir.

Mübarizə tədbirləri:

1. Aqrotexniki tədbirlərin bütün kompleks (torpağın düzgün becərilməsi; əlavə gübrələrin verilməsi və s.) həyata keçirilməlidir. Bunun nəticəsində bitkilər yaxşı və bərabər inkişaf edir bu da isvec milçəyinin zərər verməsini xeyli azaldır.

2. Davamlı sortlar əkilməlidir.

3. Sürfələr çıxmağa başladığı dövrdə **Desis** preparatı ilə 0,3 – 0,4 litr məsarif norması ilə (emulsiya) çiləmə aparılmalıdır.

Zərərvericilərin yumurta, tırtıl, sürfə və yetgünlərinə qarşı lanate preparatından 200 qr istifadə edilir, təsir müddəti təxminən 7 gündür.

Qarğıdalı bitkisinin anbar zərərvericiləri – ziyan verir. Bunlara (hörümçək kimilər bəzi güvələr həşəratlar) (bəzi böcək və kəpənəklər, quşlar, məməlilər, siçan kimilər) aiddir.

Dən güvəsi – anbar güvəsi, kəpənək qanadları uzununa açılmış halda 3 – 14 mm tırtılı sarı rəngdədir. Anbarlarda təsadüf edilir.

Dən sovkası zərərverici qanadları açılmış halda uzunluğu 40 – 42 mm olub, rəngi bir gədər qəhvəyidir. Həftədə bir dəfə nəsil verir. Tırtıl torpaqda qışlayır, yayda torpağın üst qatında toplaşır. Kəpənəklər yumurtasını sünbülə goyur. Bir tırtıl bütün yaşadığı müddətdə 1 qram dən yeyir.

Mübarizə tədbirləri - taxılı tez erkən və itkisiz yığmaq, döymək, əkin sahələrinə insektisidlər çiləmək.

Mənənələr: - Qarğıdalı bitkisinə əsasən taxıl və qarğıdakl mənənəsi zərər verir. Bu mənənələr yaşıl rəngdədir. Hər mənənənin həyat tərzı oturaq olub bir – birinə bənzəyir. Bunların bütün inkişafı dənli bitkilər üzərində gedir.

Qarğıdalı mənənəsi yumurta halında qışlayır. Payızda anbar payızlıq taxılların və yabani taxıl bitkilərinin yarpaqları üzərinə və onun qoltuq hissəsinə yumurta qoyurlar. Yazda bu mənənələr doğur. Yayda qidasızlıqdan məhv olurlar. Mənənələr sürətlə böyüyüb çoxaldıqlarına görə bir vəqetasiya müddətində 15 nəsil verir. Mənənələr qarğıdalının yarpaqları və başqa hissələrinin şirəsini sorur, zədələnmiş yarpaqlar qaralır və məhv olur. Qarğıdalı bitkisi şiddətli zədələndikdə böyümədən qalır və az məhsul verir. Mənənələr qarğıdalı qıcasının da normal inkişafını pozur.

Mübarizə tədbirləri – sahələrdə yol kənarlarında olan əlaq otları məhv edilməlidir.

Qarğıdalı sahəsində məhsul yığımından sonra dərin dondurma şumu aparılmalıdır. Qarğıdalı imkan daxilində tez və qısa müddətdə yığılmalıdır. Qarğıdalı kolları yığılan zaman çalışmaq lazımdır ki, qurumuş gövdələr kəsilməlidir. Bu tədbir torpaqda qalan gövdə kəpənəyi tırtıların sayını azaldır. Bir çox zərərvericilərin qışlama yerləri və yaz dövründə qida mənbələri olan əlaq otları, o cümlədən iri gövdəli əlaq otları payızda biçilməli və yığılıb yandırılmalıdır.

1. Məftil qurdları, yalançı məftil qurdları payızlıq əkin sovkasının tırtılları, qarğıdalı böcəyi, pambıq sovkasının, pupları mexaniki sürətdə əzilərək məhv edilməlidir.

Abalone 1,8 E. C-emulsiya konsentrantı mənənəyə və fripsə qarşı məsarif forması 0,3-0,4 litr ha çilənməlidir.

Ədəbiyyat

1. Ələddin Ələkbərov –Toxumçuluq terminlərinin izahlı lüğəti. səh. 29-30 “Elm və təhsil” Bakı 2015
- 2.İbrahimov A.Q. -Qarğıdalının sort və hibridləri, onların becərilmə texnologiyaları. səh 161-163 2017-ci il
- 3.Du PONA – Kocide Arusta-Pestisidlər – səh. 9 lanate

ВРЕДИТЕЛИ КУКУРУЗЫ И МЕРЫ БОРЬБЫ С НИМИ

Гурбанов Фирудин Гаджи оглы, Мамедова Солмаз Исфендияр кызы

Ахмедов Алтай Автандил оглы

Резюме

В этой теме цель изучать вредителей кукурузы и меры борьбы с ними. Кукурузный мотылек- (pentodan idiota Hr.b.st) Colloptera Шведская муха– (oscinella fritth) Diptera Амбарные вредители – зерновая моль, паук, птицы, тля, бабочки и грызуны. Кукурузный мотылек развивается через два года один раз. Изучали характер вреда и обработали химическую защиту против этих вредителей. Кукуруза основной продукт хлебопекарни, пивоварения и т. д. Кукуруза много используется, как корм в животноводстве.

CORN HERBIVORES AND THE MEASURES TO COMBAT THEM

Gurbanov Firuddin Haci, Mammadova Solmaz Jsfendiyar, Ahmedov Altay Aftandil

Summary

Cornflowers seedlings by species. Depending on the different types of vendors, they are also different.

Corn-manure beetle is widely spread and is a huge hit on corn-sperouts in April, butles emerge from the wintering grounds.

Corn manure beetle yields a generosity in two years.

Swedish Milk belongs to two sides ground flyers.

These pests hit the corn cucumbers.

Continuous varieties should be planted to fight these pests.

Disease preparation when the disease begin to appear. Spraying is done .

Corn should be harvested as soon as possible and within a short period of time.

Rəyçi Böyük elmi işçi Əşrəfova Xalidə

“Taxil və paxlalı bitkilər sahəsi” laboratoriyasının 18 sentyabr 2023-cw il tarixli iclasın 13 saylı protokolu

Daxil olma tarixi 26 sentyabr 2023-cw il